

A HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉS FOGALMI MEGHATÁROZÁSA

(Defining Local Economic Development)

MEZEI CECÍLIA

Kulcsszavak:

helyi gazdaságfejlesztés helyi gazdasági kezdeményezés helyi gazdaságfejlesztési eszközök lokális szint

Mivel nincs általánosan elfogadott helyi gazdaságfejlesztési definíció, tanulmányunkban a kifejezés lehetséges értelmezéseinek szűk körét mutatjuk be, mégpedig négy vizsgálati dimenzió (a fejlesztés mozgatói, a szükséges erőforrások, a beavatkozás célja és területi hatóköre) mentén haladva, illetve meghatározva helyzetét más fejlesztési fogalmakhoz (helyi fejlesztés, közösségfejlesztés, vidékfejlesztés, területfejlesztés, településfejlesztés, regionális fejlesztés) képest.

Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben a *helyi gazdaságfejlesztés* ismeretlen, rejtélyes fogalomból közhasználatú, a tudományos közeg mellett a politikai és a hétköznapi életben is megjelenő kifejezéssé vált. Ugyanakkor *nincs általánosan elfogadott helyi gazdaságfejlesztési definíció*. A fogalmat sokan és sokféle értelemben használják, gyakran a pontos definíció rögzítése nélkül.

Tanulmányunkban ezért a helyi gazdaságfejlesztés értelmezéseit járjuk körbe, mégpedig a fejlesztés mozgatóira, a szükséges erőforrásokra, a beavatkozás céljaira és területi hatókörére fókuszálva. Elhelyezzük továbbá a helyi gazdaságfejlesztést a fejlesztési fogalmak rendszerében, bemutatva a regionális fejlesztés, a területfejlesztés, a településfejlesztés, a helyi fejlesztés, a közösségfejlesztés és a vidékfejlesztés néhány definíciós változatát.

A helyi gazdaságfejlesztés helye a fejlesztési fogalmak rendszerében

Megpróbálva rendet tenni a különféle irányzatok és elméletek között, elsőként tisztázzuk, hogy a *fejlesztés* fogalma szigorú értelemben minőségi javulást eredményező beavatkozást jelent, melynek végső célja a lakosság életszínvonalának növelése. *Gazdaságfejlesztés* alatt pedig olyan tudatos beavatkozásokat értünk, amelyek a gazdasági folyamatok irányát, a gazdasági változások mértékét hivatottak befolyásolni.

A helyi gazdaságfejlesztést el kell különítenünk olyan (szintén többféleképpen használt és értelmezett) fogalmaktól, mint a területfejlesztés, a településfejlesztés, a regionális fejlesztés, a helyi fejlesztés, a közösségfejlesztés vagy a vidékfejlesztés.

Definiálva az egyes kifejezéseket láthatóvá válik, hogy a „fejlesztési” kulcsfogalmak esetében lehetnek átfedések területi vagy funkcionális szempontból.

A területfejlesztés Faragó László szerint olyan tudatos önkormányzati, kormányzati beavatkozást takar, mely során a közbelépők hatni próbálnak a különböző tevékenységek térbeli megoszlására (EC 1997. idézi: Faragó 2001, 3)¹, s amelynek köszönhetően bekövetkezhet az adott terület, térség fejlődése, ami a helyi társadalom szempontjából a lehetőségek bővüléseként jelentkezik (Faragó 1994). A területfejlesztés magában foglalja a területpolitikát², a jogi szabályozást, az intézményrendszert, illetve a tervezést (Faragó 2001).

G. Fekete Éva (2001) szintén a területi folyamatokba való tudatos beavatkozás-ként definiálja a területfejlesztést.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztés fogalmán az ország egészét, valamint annak térségeit érintő területi folyamatok figyelését, értékelését; tervszerű beavatkozási irányok meghatározását; valamint fejlesztési célok megfogalmazását és fejlesztési programok megvalósítását érti.

Regionális fejlesztés a régiók közötti egyenlőtlen fejlődés mérséklésére irányuló törekvések összessége, amely így a területpolitika egyetlen területi szintre vonatkozó részét, szegmensét képezi (Faragó 2001). Buday-Sántha Attila (2001, 20) szerint viszont a regionális fejlesztés a területfejlesztés szinonimája.

Általános nézet, hogy a településfejlesztés a területfejlesztés részét képezi (Faragó 1994; Péteri 2001; Finta 2004). A településfejlesztés „szűkebb értelemben a lakosság élete szempontjából jelentősebb beruházások hatásainak számbavétele és megvalósítása” (Enyedí 2000 idézi: Farkas 2006, 71)³, tágabb értelemben pedig „a települési folyamatok befolyásolására irányuló koncepcióalkotó, tervezési és végrehajtási tevékenységek összessége (Farkas 2006, 71). Faragó (1994) értelmezésében viszont a településfejlesztés a helyi fejlesztési politikát és a helyi kezdeményezései és finanszírozási tevékenységeket fogja át.

Buday-Sántha Attila szerint „a vidékfejlesztést a területfejlesztés sajátos területének, egyik, az agrártérségekre jellemző irányának tekinthetjük” (Buday-Sántha 2001, 20).

Részletezve, a vidékfejlesztés kiterjed mindazon tevékenységekre, „amelyek a vidéki térségekben élő lakosság életminőségét, a környezeti és természeti táj, valamint a kultúrtáj megőrzését szolgálják, és megteremtik a vidéki térségek fenntartható fejlődését a vidék adottságainak, sajátosságainak megfelelően” (Kulcsár 1998 idézi: Farkas 2006, 88)⁴.

G. Fekete Éva definíciójában „a vidékfejlesztés a vidéki térségben végbemenő változások alakulásába történő tudatos beavatkozásként értelmezhető” (G. Fekete 2005, 14), az integrált vidékfejlesztés pedig a lokális, a regionális és a globális érdekek integrációját, illetve az egyoldalú agrárfejlesztés helyett egy komplex fejlesztési gyakorlatot (épített, társadalmi, gazdasági, természeti környezet) takar (G. Fekete 2005).

A helyi fejlesztés Puljiz (2004) értelmezésben a gazdaságin kívül felöleli a társadalmi, a demográfiai, a környezetvédelmi stb. dimenziókat is, tehát bővebb fogalom, mint a helyi gazdaságfejlesztés.

G. Fekete Éva meghatározásában a helyi fejlesztés leglényegesebb vonása, megkülönböztető jele (más típusú fejlesztésekhez képest) annak bottom-up jellege. Fontos továbbá a helyi szint részvétele, mégpedig a folyamatok kezdeményezőjeként és ellenőrzőjeként, illetve hangsúlyos a helyi társadalom önálló döntési kompetenciája, saját mozgásterét (G. Fekete 2001).

A helyi fejlesztések kezdeményezői, erőforrásai és szereplői alapján azonban többféle helyi fejlesztési típust különböztethetünk meg (1. táblázat). Ezek közül külön figyelmet érdemel a *közösségfejlesztés* (community development), mivel azt sokan (Blakely–Bradshaw 2002) a helyi gazdaságfejlesztés részének tekintik; mások pedig attól bővebb fogalomként kezelik, amely a gazdasági környezeten túl felöleli olyan társadalmi kérdések rendezését is, mint az egészségügy, az oktatás, a lakáshelyzet vagy a környezet minősége (Čapková 2005).

1. TÁBLÁZAT

A helyi fejlesztések különböző irányzatainak áttekintése
(An Outline of Different Directions of Local Developments)

<i>A fejlesztés kezdeményezői:</i>	<i>Csak belső</i>	<i>Belső és külső</i>	<i>Nem jellemzett</i>
	<i>erőforrásokat von be</i>		
Egyének, családok	grass roots		
Hátrányos kisközösségek	self-help		
Kisközösségek (települési vagy kistérségi)		(inter)community economic development	from below
Helyi hatalom		local development	
Nem jellemzett	self sufficient, endogenous	bottom up	

Forrás: G. Fekete (2001, 17).

G. Fekete Éva (2000) a közösségfejlesztést azokra a beavatkozásokra szűkíti le, amikor a globalizáció kihívásaira a piacgazdaság *nem piaci szereplői* adnak a helyi közösség érdekeinek megfelelő választ.

Varga A. Tamás és Vercseg Ilona (1998) definíciója szerint a „közösségfejlesztés ... elsősorban települések, térségek, szomszédságok közösségi kezdeményező- és cselekvőképességének fejlesztését jelenti, amelyben kulcsszerepük van a polgároknak, közösségeiknek és azok hálózatainak, valamint a helyi szükségletek mértékében a közösségfejlesztőknek is, akiknek bátorító-ösztönző, informáló, kapcsolatszervező munkája életre segítheti, vagy kiegészítheti, megerősítheti a meglévő közösségi erőforrásokat” (idézi: Farkas 2006, 135)⁵.

A helyi gazdaságfejlesztés helye a fenti fogalomrendszerben – értelemszerűen – más és más lehet. Puljiz (2004) például a tágabb helyi fejlesztés részének tekinti a helyi gazdaságfejlesztést. Mások szerint a gazdaságfejlesztés a területfejlesztés és lokális dimenzióban a településfejlesztés részét képezi (Péteri 2001; Finta 2004).

A helyi gazdaságfejlesztés értelmezése

A helyi gazdaságfejlesztés fogalma kapcsán vita tárgyát képezi a helyi szint meghatározása, a lehetséges gazdaságfejlesztési beavatkozások típusai, kezdeményezői, támogatói és a helyi fejlesztés erőforrásai. Ennek megfelelően más-más fogalmi meghatározást találhatunk az egyes szerzőknél. A továbbiakban éppen ezért áttekintjük a szakirodalom meghatározó szerzőinek definícióit. A vizsgálatot a következő dimenziók mentén végezzük el (Wong 1996):

- ki a fejlesztés mozgatója, illetve milyen erőforrások szükségesek hozzá,
- milyen célok elérése érdekében folyik a beavatkozás,
- és a helyi gazdaságfejlesztés milyen területi dimenzióban történik?

A fejlesztés mozgatói és a szükséges erőforrások

Syrett (1995) úgy definiálja a helyi gazdaságfejlesztését, hogy közben azt élesen elkülöníti a helyi kezdeményezések fogalmától. Míg az általános helyi szintű fejlesztési folyamatra a helyi gazdaságfejlesztés kifejezést használja, a speciális tevékenységek végrehajtását és a vállalkozások létrehozását helyi gazdasági kezdeményezéseknek (local economic initiatives) tekinti. A felfogásból következik, hogy amíg a helyi gazdaságfejlesztést elindíthatja külső hatás is, például külső befektetések vagy központi kormányzati gazdaságpolitika, a helyi gazdasági kezdeményezések mindig a helyi szintről indulnak ki (2. táblázat).

2. TÁBLÁZAT

*A helyi gazdaságfejlesztés és a helyi gazdasági kezdeményezés
megkülönböztető jellemzői*
(*Differential Characteristics of Local Economy Development and
Local Economical Initiation*)

	<i>Helyi gazdaságfejlesztés</i>	<i>Helyi gazdasági kezdeményezés</i>
A fejlesztési folyamat	Általános folyamat	Konkrét tevékenység
Kezdeményező	Külső és/vagy belső hatások	Helyi kezdeményezés és/vagy ellenőrzés

Forrás: Saját szerkesztés.

A helyi gazdasági kezdeményezések alapvető jellemzője, hogy

- a lokális dimenzió, mint kulcsterület jelenik meg,
- akárcsak a munkahelyteremtés és a gazdasági megújulás,
- de a vállalkozó szellem és az innováció jelenléte is elengedhetetlen (Syrett 1995).

Stöhr (2001) szerint a helyi fejlesztés két formáját különböztethetjük meg, az egyik a központi hatáskörbe utalt fejlesztés (központi fejlesztési politika), a másik pedig a közösségi akcióknak vagy helyi kezdeményezéseknek hívott helyi fejlesztési

tevékenységek. A helyi kezdeményezés során elsősorban helyi erőforrásokat használnak, helyi ellenőrzés mellett, főleg helyi haszon eléréseért. Ez utóbbi forma nem csupán a központi források hiánya miatt alakult ki, de azért is mivel a gyorsan változó környezetben kialakuló helyi problémákra a központi politika nem tudott megfelelő biztonsággal megoldást találni, hiszen ezen problémák alkalmazkodó és rugalmas akciókat igényelnek, melyek során a belső és a külső erőforrások felhasználását úgy kell optimalizálni, hogy a hely versenyképes maradjon a világpiacon. Mindez nagyobb mértékű decentralizációt igényel a döntéshozatal, a helyi kezdeményezések és akciók tekintetében.

Blakely és Bradshaw (2002) szintén használja a helyi gazdasági kezdeményezés definícióját, amely olyan tervezett, tudatos tevékenységet takar, melynek végrehajtója lehet közösségi és magánszervezet is. A helyi gazdaságfejlesztés pedig olyan, a helyi önkormányzatok és a közösségi(irányítású) szervezetek által ösztönzött *folyamat*, amelynek célja az üzleti tevékenység és a munkahelyteremtés támogatása.

Bartik (1995) definíciójában a helyi gazdasági fejlődés nem más, mint olyan *változások összessége*, amelyek képessé teszik a helyi gazdaságot a jólét megteremtésére.

Čapková (2005) *átfogó stratégiaként* azonosítja a helyi gazdaságfejlesztést, amelyben a helyi szereplők és intézmények a helyi erőforrások leghatékonyabb felhasználását tűzik ki célul.

Bennett értelmezése alapján a helyi gazdaságfejlesztés olyan szubnacionális (általában szubregionális) *tevékenység*, amely a helyi erőforrások és a jóléti, foglalkoztatási és társadalmi lehetőségek bővítését fogja át, és legtöbbször egy helyi önkormányzat területénél nagyobb térséget érint (*Bennett* 2000; *Bennett–Krebs* 1991).

Faragó saját elméleti fejtegetése során utal arra, hogy „a helyi jelző sajátosan módosítja a gazdaságfejlesztés tartalmát. Olyan folyamatokra utal, amelyek egy régióon belül hatnak, s valamilyen módon kötődnek az adott területhez” (*Faragó* 1990, 49). A helyi gazdaságfejlesztési folyamat olyan beavatkozás, amely a helyi érdekek elérése érdekében, helyi erőforrásokat felhasználva a helyi jólét növelése és a helyi gazdaság alkalmazkodóképességének javítása érdekében történik (*Faragó* 1990).

Wong (1996) úgy találta, hogy azon szerzők, akik megpróbálkoztak a helyi gazdaságfejlesztés definiálásával egy dologban egyetértettek, mégpedig abban, hogy *a helyi gazdasági fejlődés nem más, mint változási és növekedési folyamat*. Így a definíció körüli elméleti viták szerinte oda vezettek, hogy *a helyi gazdasági fejlődés kifejezést a helyi fejlődési és változási folyamat leírására szokták használni, ahol a változások elindítója, ösztönzője nem feltétlenül származik kizárólagosan a helyi szintről* (belülről), *és amely külső és belső erőforrásokat egyaránt mozgósíthat.*

A helyi gazdaságfejlesztés célja

A gazdaságfejlesztési folyamat alapvető célja sem teljesen egyértelmű a szakirodalomban. Akadnak, akik kizárólag a *termelékenység növekedését* fogadják el eredményként (*AEDC* 1984 idézi: *Wong* 1996, 7)⁶. A csak a szűken értelmezett gazdasági fejlődést elfogadó, és a GDP-t egyfajta „szuperindikátorként” kezelő közgaz-

dászokon kívül találkozhatunk a természeti és a humán erőforrások szerepét is kihangsúlyozó és számba vevő kutatókkal (Anderson 1991; Ekins 1986; Miles 1985 idézi: Wong 1996, 7)⁷. A gazdasági dimenzió egyszerű elfogadását elvető szakemberek közé tartozik például Syrett (1995), aki a helyi *kultúra* vizsgálatának szükségzerűségét tartja a helyi gazdaságfejlesztési kutatások egyik sarokpontjának. Wilson (1995) szerint a helyi közösség társadalmi, kulturális és viselkedési jellemzői éppoly meghatározóak, mint a gazdasági hatótényezők, vagyis a gazdasági és nem gazdasági faktorok együttes befolyásolását elfogadó népes táborát (Castells 1989; Cooke 1989; Esser–Hirsch 1989; Moulaert et al. 1993 idézi: Wilson 1995, 646)⁸ gazdagítja.

Bennett és Krebs (1991), valamint Bartik (1995) a munkahelyteremtést és a jólét növelését tekintették a helyi gazdaságfejlesztés alapfeladatának. Čapková (2005) saját definíciójában a munkahelyteremtés mellett a vállalkozásösztönzést emeli ki.

Faragó (1991) értelmezésében a helyi gazdaságfejlesztés általános célja a gazdaság fejlődése előtt álló akadályok elhárítása, és a piaci tökéletlen működés következményeinek kezelése. Elsődleges célja pedig a munkahelyteremtés.

Blakely és Bradshaw (2002) szintén a munkahelyteremtést tartja a helyi gazdaságfejlesztés alapcéljának, mégpedig azokban a szektorokban, amelyek hozzájárulnak a természeti erőforrások, illetve a humán és intézményi tőke hatékony felhasználásához.

Puljiz (2004) megfogalmazásában a vállalkozásfejlesztés a helyi gazdaságfejlesztés fő feladata, mivel a vállalkozások fokozott aktivitása automatikusan a helyi lakosság életminőségének javulását eredményezi, mégpedig a foglalkoztatás bővülése és az egyéni jövedelmek növekedése révén.

A helyi gazdaságfejlesztés célja tehát nem csupán a gazdasági növekedés elérése lehet, hanem olyan minőségi változások elérése is, mint a foglalkoztatás bővülése, a társadalmi problémák megoldása, a hozzáférés (lehetőségekhez, szolgáltatásokhoz) biztosítása vagy az életminőség javulása.

A helyi gazdaságfejlesztés célja időben is változott (3. táblázat).

Tudjuk, hogy a helyi gazdaságfejlesztés elméletének kialakulásában fontos szerepe volt a világ gazdaság 1970-es évekbeli változásának, mivel az olajválság előtti gazdaságpolitika sikertelennek bizonyult az új feltételek között. Az 1980-as évektől az iparosítási politika is tarthatatlanná vált, a nemzetállamoknak új területpolitikai célokat kellett megfogalmazniuk, amelyekben már helyet kaptak a helyi kezdeményezések és az endogén erőforrások.

Az ekkor végbemenő változások háttérében a gazdasági globalizáció, az ún. információs társadalom, a fenntartható fejlődés szemlélete, az új típusú demokrácia és a területpolitikák paradigmaváltása együttesen álltak (G. Fekete 2001).

Ebben az új környezetben a helyi gazdaságfejlesztés célja kibővült, hiszen a helyi infrastruktúra biztosításán túl most már olyan egyedi támogatási csomagokat is ki kellett dolgozni, amelyek biztosították az adott település vagy térség növekvő versenyképességét a telephely-választási döntések befolyásolásában.

3. TÁBLÁZAT

A helyi gazdaságfejlesztés időbeli változása (Change of Local Economy Development)

Idő- tartam	A helyi gazdaságfejlesztés célja	A helyi gazdaságfejlesztés eszközrendszere	A szerep- lők
1960– 1980-as évek eleje	<ul style="list-style-type: none"> – Termelő beruházások támogatása, külső befektetések (különösen a külföldi direkt befektetések) vonzása. – Infrastrukturális beruházások (vonalas infrastruktúra). 	<ul style="list-style-type: none"> – Nagy összegű támogatások nyújtása. – Kedvezményes kölcsönök biztosítása a helyi beruházásokat végző termelő vállalatoknak. – Adókedvezmények nyújtása. – Az infrastrukturális beruházások támogatása. 	<p>Csak közösségi részvétel.</p>
1980– 1990-es évek közepe	<ul style="list-style-type: none"> – A helyi vállalkozások megtartása és támogatása. – A beruházások kiemelt szerepe, de már jóval célzottabban vagy a támogatott szektorok, vagy a támogatott területi egységek tekintetében. 	<ul style="list-style-type: none"> – Egyedi vállalkozások közvetlen pénzügyi támogatása. – Inkubátorházak, munkahelyteremtő támogatások. – A kis- és középvállalkozások támogatása (tanácsadás, képzés). – Technikai segítségnyújtás. – Az induló vállalkozások támogatása. – Néhány humán és fizikai infrastrukturális beruházás támogatása. 	<p>Az együttműködések közösségi irányítása.</p>
1990–	<ul style="list-style-type: none"> – A közvetlen vállalati támogatások helyett a teljes (versenyképes) üzleti környezet alakítása a cél. – A humán infrastrukturális beruházások támogatása. – A hálózatosodás elősegítése, és a magánszektor beruházásainak befolyásolása. – A hely versenyképességének fokozása érdekében a beruházások fokozott ösztönzése. 	<ul style="list-style-type: none"> – Megfelelő környezet kialakítása a helyi vállalkozások fejlődésének elősegítéséhez. – Versenyképes helyi telepítési tényezők biztosítása. – Az együttműködések és a hálózatok ösztönzése. – A klaszterek létrejöttének elősegítése. – A képzés és a munkahelylétesítés támogatása. – Az életminőséget javító kezdeményezések támogatása. 	<p>A közösségi-magán együttműködések preferálása, az együttműködések közösségi vezetése.</p>

Majd a közvetlen vállalkozói támogatásokat és a külső befektetők vonzását felváltotta a vállalkozások megtartásának igénye, illetve a támogatások területi és ágazati koncentrációja. A folyamat végén a hálózatosodás ösztönzése és a vállalkozóbarát környezet kialakításának igénye fogalmazódott meg célként a helyi gazdaság fejlesztői előtt.

A helyi gazdaságfejlesztési célkitűzések módosulása egyúttal a gazdaságfejlesztési eszközrendszer változását is eredményezte: a közvetlen vállalati támogatások helyét egyre inkább átvette a versenyképesség növelését szolgáló közvetett gazdaságfejlesztési eszközök alkalmazása.

E módosuló célrendszerben jelenik meg a *külső gazdaságosság* biztosításának követelménye, amely egyre inkább elvárásként fogalmazódik meg a vállalkozások részéről egy-egy telephellyel, településsel szemben. A helyi gazdaságfejlesztés során most már a település egészét kell vonzóvá tenni – *meg kell teremteni azt a miliőt, amely a vállalkozások működését „támogatja”*. Fontos tényező lehet pl. a lakóköznyezet minősége, a környezet állapota, a munkaerő képzettsége, rugalmassága, a munkakultúra, az iparág illetve a munkaerőpiacok specializációja stb. (Faragó 1990; Wilson 1995; Stöhr 2001; Hrubí 2004).

A helyi gazdaságfejlesztés területi dimenziója

További vizsgálódást igényel, hogy vajon a helyi gazdaságfejlesztés kifejezés „local” azaz „helyi” része milyen területi kategóriára utal. Egyetértve Lengyel Imre azon megállapításával, mely szerint a lokális szint konkrét meghatározása földrajzi, közigazgatási, történelmi stb. tényezőktől függ (Lengyel 2003), el kell fogadnunk, hogy gyakran szerzőnként, esetenként a vizsgált kutatási terület kívánalmainak megfelelően változik a lokális szint lehatárolása.

Az általunk áttanulmányozott helyi gazdaságfejlesztési szakirodalomban „lokális” alatt legtöbbször a *regionális szintet* értik, sőt gyakran szinonimaként használják a két jelzőt. A helyi gazdaságfejlesztési szakirodalom egyik fő irányzata (Pálné Kovács 2003; Horváth 1998) szerint a hatékonyság, a versenyképesség és a siker elvárása megköveteli a helyi szereplők térségi együttműködését, a regionális koordinációt és az erőforrás-koncentrációt.

Lengyel Imre (2003) viszont a versenyképességi vizsgálatok legkisebb mérhető egységével, azaz a *munkaerő-vonzáskörzettel* azonosítja a (gazdasági) térséget, teszi ezt annak tudatában, hogy több korábbi kutatás (de Vet 1993; OECD 2001; Rechnittzer 1998)⁹ során használták már ezt a fogalmi meghatározást. Bennett és Krebs (1991) szintén a helyi munkaerő-piaci térséget érti lokális szint alatt, pontosabban a helyi gazdaságfejlesztésben érintett területi egységként. Cooke (1986)¹⁰ vizsgálatai pedig kimutatták, hogy 31, a témához kapcsolódó kutatásnak több mint a fele munkaerő-piaci egységgel foglalkozik (idézi: Wong 1996, 9).

G. Fekete Éva a helyi fejlesztések kérdéskörén belül a *kistérségek* (NUTS 4) fejlesztési lehetőségeit vizsgálta behatóan (G. Fekete 2001). Bennett és Krebs (1994) az EU LEDA programjának akcióterületeit, azaz szubregionális térségeket és városokat hasonlított össze a helyi munkahelyteremtést támogató együttműködések szempontjából.

A Világbank főként a városok fejlesztéséhez kapcsolódóan foglalkozik a helyi gazdaságfejlesztéssel (*The World Bank* 2005). Reese (1997) kanadai és amerikai városok helyi gazdaságfejlesztési gyakorlatát kutatta. McGuire (2000) és a Basolo–Huang (2001) páros amerikai városok körében végzett empirikus kutatást, és Bartik (1995) is amerikai városkutatások eredményeit mutatja be.

Természetesen találhatunk példát a lokalitás helyi önkormányzati egységként (nem feltétlenül esik egybe a településsel) való értelmezésére is. Bennett (1998) például 1998-ban angol és walesi helyi önkormányzatok körében végzett helyi gazdaságfejlesztéssel foglalkozó kutatást. A Local Futures Group 2004-es vizsgálata Nagy-Britannia helyi önkormányzati kerületeivel (district) foglalkozik, kategorizálva mind a 408 kerületet azok gazdasági fejlődése szempontjából (Hepworth 2004). Ide sorolhatjuk továbbá Syrett-nek (1995) a portugál Központi Régió helyi önkormányzataihoz kiküldött kérdőíves felmérését, ahogyan Wong (1998) angliai kutatását, valamint Young és Kaczmarek (2000) lengyel helyi önkormányzatokra kiterjedő vizsgálatát is. Puljiz (2004) és Čapková (2005) szintén ezt a nézőpontot választották délkelet-, illetve közép-kelet-európai vizsgálataikhoz.

Hozzáteesszük, hogy a helyi gazdaságfejlesztési kutatások során a lokális szint értelmezését nagymértékben meghatározza a gazdaságfejlesztési feladatok telepítésének és szabályozásának gyakorlata az adott országban belül.

Összegezve, a „helyi” szint mindig is relatív és csak összefüggéseiben vizsgálható, meghatározó része lesz a helyi gazdaságfejlesztési kutatásoknak, vagyis a kutatás első lépéseként azt kell definiálnunk, hogy mit értünk helyi szint alatt. Csak a helyi szint lehatárolása után dőlhet el, hogy mely szereplőkre és milyen erőforrásokra kiterjedően értelmezzük a gazdaságfejlesztési tevékenységet.

Összegzés

A fent bemutatott definíciós kavalkád arra készíti a helyi gazdaságfejlesztés területén vizsgálódó kutatót, hogy állást foglaljon az egymás mellett élő, vagy éppen egymásnak ellentmondó értelmezési lehetőségeket illetően, azaz megalkossa a saját definícióját (Mezei 2006).

Saját értelmezésünk szerint a helyi gazdaságfejlesztés olyan, a helyi gazdaság életébe történő, külső és/vagy belső erőforrásokat hasznosító, tudatos beavatkozás, melynek kezdeményezője lehet külső szereplő is (pl. kormányzat, EU, külföldi tőke), de a folyamat kulcsa mégis a helyi szereplők részvétele, akik vagy kezdeményezőként, vagy a külső fejlesztési elképzelés elfogadóiként, támogatóiként és alakítóiként lépnek fel.

Nézetünk szerint a piaci folyamatokba csak közösségi felhatalmazás alapján lehet beavatkozni (Faragó 1990; Bennett–Krebs 1991; Blakely–Bradshaw 2002), így a helyi önkormányzatokat gyakorlatilag kihagyhatatlannak tartjuk a helyi gazdaságfejlesztésből, de más közreműködők részvétele is sikerfeltétel.

A helyi gazdaságot érintő beavatkozásokat tágan értelmezzük, bele tartozik az infrastruktúrafejlesztés, a szolgáltatásfejlesztés, a humán erőforrás-fejlesztés, a vállalkozásfejlesztés, az ún. külső gazdaságosság biztosítása és a közösségfejlesztés is.

Čapková (2005) szerint Közép-Kelet-Európában ez a tágabb értelmezésű, társadalmi-gazdasági fejlesztési gyakorlat honosodott meg, így a vizsgálatokat is erre kell összpontosítani.

A hazai helyi gazdaságfejlesztési kutatások változatos területi hatókörrel rendelkeznek, hiszen azok kiterjednek a régiók (Pálné Kovács 2004), a megyék (Hrubi 2004), a kistérségek (G. Fekete 2001) és a települések (Horváth–Péteri 1993; Horváth–Kiss 1996; Mezei 2004) vizsgálatára is.

Jegyzetek

- ¹ EC (1997) The EU compendium of spatial planning systems and policies. Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg.
- ² A területpolitika „a területi struktúrák tudatos alakítása során követett prioritások, és az ezek eléréséhez használt eszközök és intézmények meghatározását és egyeztetését” jelenti (Faragó 1994, 25).
- ³ Enyedi Gy. (szerk.) (2000) *Magyarország településkörnyezete*. MTA, Budapest.
- ⁴ Kulcsár L. (1998) Vidékfejlesztés és vidékpolitika Magyarországon. – *A Falu*. 4.
- ⁵ Varga A.T.–Vercseg I. (1998) *Közösségfejlesztés*. Magyar Művelődési Intézet, Budapest.
- ⁶ AEDC (1984) *Economic Development Today*. AEDC, Chicago.
- ⁷ Anderson, V. (1991) *Alternative Economic Indicators*. Routledge, London.
Ekins, P. (1986) *The Living Economy*. Routledge and Kegan Paul, London.
Miles, I. (1985) *Social Indicators for Human Development*. Frances Pinter, London.
- ⁸ Castells, M. (1989) *The Informational City*. Blackwell, Oxford.
Cooke, P. (ed.) (1989) *Localities: The Changing Face of Urban Britain*. Unwin Hyman, London.
Esser, J.–Hirsch, J. (1989) The crisis of fordism and the dimension of 'postfordist' regional and urban structure. – *Journal of Urban and Regional Research*. 13. 417–437. o.
Moulaert, F. et al. (1993) *Integrated Area Development and Efficacy of Local Actions*. IFRESI, Lille.
- ⁹ de Vet, J.M. (1993) Globalization and local and regional competitiveness. – *OECD STI Review*. 13. 89–112. o.
OECD (2001) *OECD területi vizsgálatok: Magyarország*. MTA RKK, Pécs.
Rechnitzer J. (1998) *Területi stratégiák*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- ¹⁰ Cooke, P.N. (ed.) (1986) *Global Restructuring, Local Response*. Economic and Social Research Council, London.

Irodalom

- Bartik, T.J. (1995) Economic development strategies. – *Upjohn Institute Staff Working Paper*. 33. Klamazoo, Michigan, W.E. Upjohn Institute for Employment Research. – <http://www.upjohninst.org/publications/wp/95-33.pdf> – 2006.03.25.
- Basolo, V.–Huang, C. (2001) Cities and economic development: Does the city limits story still apply? – *Economic Development Quarterly*. 4. 327–339. o.
- Bennett, R.J. (1998) Survey of Local Economic Development (LED) Activity in Local Government. – <http://www.lga.gov.uk/lga/economicregeneration/survey.pdf> – 2003.02. 06.
- Bennett, R.J. (2000) Regional and local economic development policy: The role of administration and political entrepreneurs. – Horváth, Gy. (ed.) *Regions and Cities in the Global World*. Centre of Regional Studies, HAS. Pécs, 58–81. o.
- Bennett, R.J.–Krebs, G. (1991) *Local Economic Development. Public-Private Partnership Initiation in Britain and Germany*. Belhaven Press, London–New York.
- Bennett, R.J.–Krebs, G. (1994) Local Economic Development Partnerships: An Analysis of Policy Networks in EC-LEDA Local Employment Development Strategies. – *Regional Studies*. 2. 119–140. o.
- Blakely, E.J.–Bradshaw, T.K. (2002) *Planning Local Economic Development. Theory and Practice*. Sage Publications Ltd., London.

- Buday-Sántha A. (2001) *Agrárpolitika – Vidékpolitika. A magyar agrárgazdaság és az Európai Unió.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Čapková, S. (2005) Local Government and Economic Development. – Čapková, S. (ed.) *Local Government and Economic Development.* Open Society Institute, Budapest. 1–19. o.
- Faragó L. (1990) A helyi gazdaságfejlesztés elmélete. – *Gazdasági Fórum.* 2. 44–55. o.
- Faragó L. (1991) Local Economic Development. – Horváth, Gy. (ed.) *Regional Policy and Local Governments.* Centre of Regional Studies, HAS. Pécs. 71–81. o.
- Faragó L. (1994) Adalékok a területfejlesztéssel kapcsolatos fogalmak vitájához. – *Tér és Társadalom.* 3–4. 23–38. o.
- Faragó L. (2001) A területfejlesztéssel és területi tervezéssel kapcsolatos uniós fogalmak tartalma és használata. – *Falu, Város, Régió.* 3. 3–5. o.
- Farkas P. (2006) *Egymásba Kapaszkodva. Település- és közösségfejlesztés a globalizáció korában.* L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- Finta I. (2004) A helyi-területi szintű közigazgatási szervezetek gazdaságirányítási, támogatási-fejlesztési funkcióinak jogszabályi háttere. – Pálné Kovács I. (szerk.) *Versenyképesség és igazgatás.* MTA RKK, Pécs. 35–56. o.
- G. Fekete É. (2000) A siker titkai a kistérségi fejlesztésekben. – Kovács T. (szerk.) *Integrált vidékfejlesztés. V. Falukonferencia.* MTA RKK, Pécs. 54–62. o.
- G. Fekete É. (2001) *Együtt – de hogyan? Innovációk a kistérségi fejlesztésekben.* MTA RKK, Miskolc–Pécs.
- G. Fekete É. (2005) *Vidékpolitika (1.). Oktatási segédanyag a vidék- és helyi fejlesztés tárgyhoz.* Miskolci Egyetem Világ- és Regionális Gazdaságtan Intézet, Miskolc.
- Hepworth, M. (2004) *State of the Nation 2005. The geography of opportunity in 21st century Britain.* The Local Futures Group, London.
- Horváth Gy. (1998) *Európai regionális politika.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Horváth M.T.–Kiss J. (szerk.) (1996) *Aréna és otthon.* Politikai Tanulmányok Intézete Alapítvány, Budapest.
- Horváth M.T.–Péteri G. (1993) *Új változatosság. Politikai keretek és gazdálkodási stratégiák az önkormányzatokban.* „Helyi demokrácia és újítások” Alapítvány, Budapest.
- Hrubí L. (2004) A megyék gazdaságfejlesztési szerepe. – Pálné Kovács I. (szerk.) *Versenyképesség és igazgatás.* MTA RKK, Pécs. 161–177. o.
- Lengyel I. (2003) *Verseny és területi fejlődés: Térségek versenyképessége Magyarországon.* JATE Press, Szeged.
- McGuire, M. (2000) Collaborative policy making and administration: The operational demands of local economic development. – *Economic Development Quarterly.* 3. 278–291. o.
- Mezei C. (2004) Önkormányzati gazdaságfejlesztési gyakorlat a hazai településeken. – Pálné Kovács I. (szerk.) *Versenyképesség és igazgatás.* MTA RKK, Pécs. 181–265. o.
- Mezei C. (2006) Helyi gazdaságfejlesztés Közép-Kelet-Európában. – *Tér és Társadalom.* 3.
- Pálné Kovács I. (2003) *A területfejlesztés irányítása.* PTE KTK Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola Habilitációs Előadások sorozata. PTE KTK, Pécs.
- Pálné Kovács I. (2004) A regionális gazdaságfejlesztés irányítási összefüggései. – Pálné Kovács I. (szerk.) *Versenyképesség és igazgatás.* MTA RKK, Pécs. 11–31. o.
- Péteri G. (2001) A terület- és településfejlesztés vállalkozási formái. – Beluszky P. (szerk.) *A terület- és településfejlesztés kézikönyve.* CEBA Kiadó, Budapest. 139–143. o.
- Puljiz, J. (2004) Economic Development. – *How to Improve Development on Local Level? Handbook with Best Practice Examples from South-East Europe.* Friedrich Ebert Stiftung, Zagreb. 9–24. o.
- Reese, L.A. (1997) The use of planning methodologies in local economic development decision-making. – *Environment and Planning. C: Government and Policy.* 3. 285–303. o.
- Stöhr, W.B. (2001) Subsidiarity: A Key Concept for Regional Development Policy. – Stöhr, W.B. et al. (eds.) *New Regional Development Paradigms. Volume 3: Decentralization, Governance, and the New Planning for Local-Level Development.* Greenwood Press, London. 35–51. o.
- Syrett, S. (1995) *Local Development: Restructuring, Locality and Economic Initiative in Portugal.* Ashgate Publishing Company, Avebury.
- A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény.
- Wilson, P.A. (1995) Embracing Locality in Local Economic Development. – *Urban Studies.* 4–5. 645–658. o.
- Wong, C. (1996) What is local economic development? A conceptual overview. – *Occasional Paper.* No. 49. Department of Planning and Landscape, University of Manchester.
- Wong, C. (1998) Determining factors for local economic development: The perception of practitioners in the North West and Eastern Regions of the UK. – *Regional Studies.* 8. 707–720. o.

The World Bank (2005) Local Economic Development. – <http://web.worldbank.org/wbsite/external/topics/exturbandevlopment/extled/0,,menuPK:341145~pagePK:149018~piPK:149093~theSitePK:341139,00.html> – 2005.05.30.

Young, C.–Kaczmarek, S. (2000) Local government, local economic development and quality of life in Poland. – *GeoJournal*. 2–3. 225–234. o.

DEFINING LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT

CECÍLIA MEZEI

The study deals with the definition of local economic development (LED). Local economic development is a fashionable term, but the meaning of LED depends on who uses it and where it is used. The purpose of this article is to present some LED definition from the international academic literature. This research pays specific attention to the four dimensions of LED definition (*Wong 1996*):

- Who are the driving forces of LED?
- What are the required resources?
- What are the objectives aimed for?
- What is the spatial dimension of LED activities?

The article concludes with our LED definition. In our interpretation local economic development means conscious intervention into the local economy. In the course of that process the actors may use internal and external resources too. The initiator of intervention may be external actors (e.g. government, European Union, foreign investment), but the key element of process is the involvement of local actors, who are the initiators of LED activities, or acceptors, or supporters, or manipulators of external development conception.

We use the local economic development term in a wider sense, so the intervention into the local economy includes infrastructure development, development of public utilities, human resources development, business development, creation of internal economies, and community development too.